

บริบทชุมชน

เพิ่มขึ้นร้อยละ 4

ปี 2561 ประชากรผู้สูงอายุของประเทศไทยมีจำนวน 10,666,803 คน เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 4 จากปี 2560 ที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุจำนวน 10,225,322 คน (ระบบสถิติทางทะเบียน, 2562) และในภาพรวมของประชากรผู้สูงอายุทั้งหมดในประเทศไทยจะคิดเป็นร้อยละ 16.06 ของจำนวนประชากรทั้งหมดที่มีจำนวน 66,413,979 คน ซึ่งถือว่าประเทศไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุเป็นวัยที่ส่วนใหญ่ไม่มีรายได้ประจำจากการทำงาน แต่มีค่าใช้จ่ายประจำทุกเดือนที่ต้องจ่ายได้แก่ค่าอุปโภคบริโภค ค่ารักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายอื่นๆ นอกจากนั้นต้นทุนของสินค้าอุปโภคบริโภค และค่ารักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นทุกปี ส่งผลให้ผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีความรู้ในการบริหารการเงินที่มีอยู่อย่างจำกัดจากเงินออม เงินบำนาญบำนาญ เงินเบี้ยเลี้ยงชีพ เงินจากบุตรหลาน และรายได้อื่นๆ เพื่อที่จะทำให้เกิดความสมดุลระหว่างรายได้และรายจ่ายจนทำให้การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพและมั่นคง แต่จากข้อมูลของกองกิจการผู้สูงอายุ (2560) ที่รายงานว่าผู้สูงอายุในจำนวน 100 คนมีรายได้จากเงินออม สินทรัพย์ที่ทำการออมในช่วงวัยทำงานที่มีแค่จำนวนร้อยละ 3 ที่ถือว่ามีจำนวนน้อยมากมาก ซึ่งถือเป็นเรื่องความจำเป็นเร่งด่วนที่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรทำการศึกษารูปแบบการบริหารการเงินของผู้สูงอายุที่เหมาะสม เพื่อที่จะช่วยให้สูงอายุสามารถที่จะดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีความมั่นคงในชีวิต

รายได้ของผู้สูงอายุของประเทศไทยมาจากเงินออมในช่วงวัยทำงาน โดยข้าราชการเกษียณมีรายได้จากกองทุนบำเหน็จบำนาญ ซึ่งถือว่ามีความพอเพียงสำหรับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ในขณะที่ผู้สูงอายุที่เคยทำงานในหน่วยงานภาคเอกชน หรือองค์กรของภาครัฐที่ไม่ใช่ข้าราชการ มีรายได้จากกองทุนประกันสังคม และกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ซึ่งถือว่าเป็นรายได้จำนวนน้อย จนมีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่เป็นเกษตรกร และผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย จะมีรายได้จากบุตรหลาน เบี้ยเลี้ยงชีพ และบัตรสวัสดิการของรัฐที่ถือว่าเป็นรายได้ที่มีจำนวนน้อยมาก นอกจากนั้นยังมีรายได้จากเงินออมที่ผู้สูงอายุเก็บออมเองตอนที่มียาได้จากการทำงาน และรายงานจากงานเสวนาของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2559 นั้นกล่าวว่าผู้สูงอายุมีรายได้จากเงินออมเพียงร้อยละ 2.6 จากรายได้ทั้งหมดเท่านั้น ซึ่งแสดงว่าผู้สูงอายุมีเงินน้อยมากจนไม่เพียงพอต่อการนำมาใช้ในตอนเกษียณ พร้อมทั้งยังสรุปว่ารายได้ของภาครัฐนั้นมีรายได้ที่น้อยลงจนไม่เพียงพอจะดูแลผู้สูงอายุ เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายที่มากขึ้น ถ้าผู้สูงอายุไม่มีการบริหารการเงินที่ดีภาวะการดูแลผู้สูงอายุก็จะต้องตกเป็นภาระของรัฐเพิ่มขึ้นในอนาคต และรัฐก็จะไม่มีเงินดูแลผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง

ในขณะที่รายจ่ายประจำเดือนของผู้สูงอายุที่จะใช้จ่ายนั้นมีรายจ่ายสำหรับอุปโภคบริโภค รายจ่ายเพื่อการรักษาพยาบาล รายจ่ายสำหรับการท่องเที่ยว และรายจ่ายเกี่ยวกับสังคม ซึ่งถ้าผู้สูงอายุไม่ได้มีการบริหารการเงินที่ดีจะส่งผลให้เป็นภาระที่เพิ่มขึ้นของภาครัฐในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจะส่งผลต่อการบริหารจัดการงบประมาณด้านอื่นๆ ของภาครัฐด้วย จนก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อเป็นการหารูปแบบการบริหารการเงินของผู้สูงอายุที่จะทำให้เกิดความสมดุลระหว่างรายได้และรายจ่ายของผู้สูงอายุ การศึกษาความรู้ทางการเงินในด้านการบริหารการเงินของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งที่ยากที่จะต้องอาศัยการตระหนักรู้ การบริหารการเงินที่เป็นรูปธรรม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้กับผู้สูงอายุ เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และมั่นคง

ตำบลหนองหล่ม อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ที่คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา รับผิดชอบในโครงการ 1 คณะ 1 โมเดล โดยตำบลหนองหล่ม มีจำนวนประชากรทั้งหมดจำนวน 6,039 คน และจำนวนผู้สูงอายุ จำนวน 1,100 คน คิดเป็นร้อยละ 18.21 (ระบบสถิติทางทะเบียน, 2562) ซึ่งถือว่าตำบลหนองหล่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว โดยผู้สูงอายุของตำบลหนองหล่มก่อนหน้านี้จะมีรายได้หลักจากการทำนา รองลงมาคือการทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ค้าขายและรับราชการ สภาพความเป็นอยู่จะปลูกบ้านแบบถาวรอาศัยกันอยู่เป็นกลุ่ม ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ตำบลหนองหล่มมีเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านภายใน (ฐานข้อมูลเทศบาลตำบลหนองหล่ม, 2562) ซึ่งเมื่อมีอายุมากจนไม่สามารถทำงานได้ผู้สูงอายุก็จะมีรายได้จากบุตรหลาน เบี้ยเลี้ยงชีพ เงินบำนาญ เงินออม และรายได้อื่นๆ ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับรายจ่ายของผู้สูงอายุ ที่ไม่ว่าจะเป็นค่ารักษาพยาบาล เพื่อที่จะช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุในเขตอำเภอดอกคำใต้ โดยเฉพาะเขตตำบลหนองหล่ม มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทีมวิจัยจึงจะทำการศึกษาความรู้ทางการเงินของผู้สูงอายุเพื่อหารูปแบบการบริหารการเงินของผู้สูงอายุ จนสามารถนำไปสร้างต้นแบบในการบริหารการเงินสำหรับผู้สูงอายุที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับผู้สูงอายุทั่วประเทศ เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้สูงอายุให้มีการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมั่นคงในชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับ Green Heart ด้านการเงินให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษารูปแบบรายได้ของผู้สูงอายุในเขตภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อศึกษาแบบค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุในเขตภาคเหนือตอนบน
4. เพื่อศึกษาปัจจัยและปัญหาในการบริหารการเงินของผู้สูงอายุในเขตภาคเหนือตอนบน

เป้าหมายความสำเร็จของโครงการ

1. ทราบว่ารายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้มาจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การให้ความรู้ในเรื่องของการแยกชเชนอกจากจะช่วยลดปริมาณชเชนแล้ว ยังสามารถสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุอีกทางหนึ่งด้วย ในขณะที่ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหาร
2. ผู้สูงอายุในตำบลหนองหล่ม อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยาได้นำความรู้ทางการเงินที่ได้จากการอบรม ไปใช้ในการพิจารณาการใช้จ่ายได้อย่างเหมาะสม
3. ผู้สูงอายุมีความรู้ในการแยกชเชน ที่ทำให้เกิดเป็นมูลค่าเงินแล้ว ทั้งยังทำให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติความรู้สึกรู้สึกดี การรับรู้และการตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดลอม ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติร่วมกัน รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทุกส่วน ไม่ใช่เพียงแค่คนใดคนหนึ่ง รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ด้วยความรู้และความเข้าใจและวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสม
4. ทราบถึงปัญหาและปัจจัยสำคัญของการบริหารการเงินของผู้สูงอายุที่ยังมีการบริหารการเงินที่ไม่ดีพอ

องค์ความรู้ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ หรือแนวคิด

เป็นการอบรมความรู้ และฝึกปฏิบัติความรู้ทางการเงินให้กับผู้สูงอายุ ที่ประกอบด้วย

1. **เป็นการถ่ายทอดความรู้ทางด้านการเงิน** ที่ประกอบด้วย การบริหารรายจ่าย การเก็บออม การลงทุน การป้องกันการหลอกลวงทางการเงิน และการบริหารหนี้ และการประยุกต์เกมส์เกี่ยวกับความรู้ทางการเงิน ที่वलอทางการเงินให้กับผู้สูงอายุเล่นเพื่อเป็นการเน้นย้ำความเข้าใจด้านการเงินกับผู้สูงอายุ และสร้างความตระหนักทางการเงินให้กับผู้สูงอายุ
2. **การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย** ที่ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับแหล่งรายได้ และรายจ่ายของผู้สูงอายุ และการลงมือฝึกปฏิบัติการบันทึกรายรับ และรายจ่ายของผู้สูงอายุ ที่ลว
3. **การให้ถ่ายทอดความรู้ การแปลงชเชนให้เป็นสิ่งมีมูลค่า** โดยเป็นการให้ความรู้ และการประยุกต์เกมส์การแยกชเชนให้กับผู้สูงเล่นว่าชเชนมีประเภท และชเชนตัวไหนที่มีราคาสูง ที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีรายได้เสริมจากการแยกชเชน

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ด้านเศรษฐกิจ ช่วยให้ผู้สูงอายุมีเห็นความสำคัญของการจัดทำบันทึกรายรับ รายจ่าย เพื่อนำไปสู่การบริหารเงินให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังทำให้ผู้สูงอายุรู้จักวิธีการขายขยะอย่างไรให้ได้ราคาแพงขึ้นและนำเงินจากสิ่งที่ได้มูลค่าจากขยะเหล่านั้นเก็บมาเป็นรายได้เสริมได้ เมื่อผู้สูงอายุมีรายได้เสริม จากการขายขยะที่สามารถสร้างมูลค่าได้ ส่งผลทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มมากขึ้น นำไปสู่การใช้จ่าย ใช้จ่ายใช้สอยภายในชุมชน กระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชนให้เข้มแข็งขึ้น

ด้านสังคม กลุ่มผู้สูงอายุมีโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม การเข้าไปบริการวิชาการ เกี่ยวกับความรู้ทางการเงินของผู้สูงอายุในเขตอำเภอ ดอกคำใต้ เป็นการดำเนินโครงการที่ช่วยสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่าง มหาวิทยาลัยและชุมชน นำไปสู่การเข้าใจ การรับรู้ถึงปัญหาของผู้สูงอายุในการบริหาร การด้านการเงิน และการจัดการขยะของชุมชน ที่มีการถ่ายทอดความรู้ ฝึกปฏิบัติ และสร้างความตระหนักทางด้านบริหารการเงิน และการแปลงขยะให้เป็นสิ่งที่มีมูลค่า ซึ่งจะช่วยผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ และสภาพแวดล้อมที่ดี จนทำให้ การเป็นอยู่ในสังคมที่ดีขึ้น

ด้านสิ่งแวดล้อม การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการแปลงขยะให้เป็นสิ่งมีมูลค่า นั้นทำให้ผู้สูงอายุมีการคัดแยกขยะจนทำให้ชุมชนสะอาด เนื่องจากการคัดแยกขยะและขยะที่คัดแยกแล้วสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชนได้ สิ่งแวดล้อมน่าอยู่ ปัญหาขยะเริ่มหายไป จากการนำขยะไปแปลงเป็นมูลค่าด้วยการเก็บไปขาย นำไปสู่ชุมชนสีเขียว

ผลลัพธ์

จากการดำเนินงาน พบว่า รายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้มาจากเบี้ยยังชีพ มีการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหารประจำวัน และการให้เงินแก่ผู้เยาว์วัยในครอบครัว ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุไม่มีเงินออม เนื่องจากขาดการวางแผนทางการเงินในตอนที่เป็นวัยแรงงาน มีช่องทางการลงทุนด้วยการฝากเงินกับธนาคาร เนื่องจากไม่มีความรู้ทางการเงิน และมีการบริหารหนี้ที่กู้ยืมจากธนาคารการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรโดยจะมีการชำระหนี้ตรงเวลาตอนฤดูเก็บเกี่ยวของบุตรหลาน และพบว่าผู้สูงอายุยังไม่ได้ทำการบันทึกรายรับ รายจ่ายประจำวัน ซึ่งเป็นการบริหารการเงินที่ไม่ดี เพราะจะทำให้เราไม่ทราบว่ามียังรายได้ และรายจ่ายเท่าไรในแต่ละวัน และเดือน และจากการให้ความรู้ในเรื่องของการแยกขยะให้กับผู้สูงอายุ พบว่าการที่ผู้สูงอายุมีความรู้ในการแยกขยะนั้นจะเป็นการช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะ ซึ่งจะทำให้เกิดรายได้เสริม ยังทำให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติความรู้สึกรู้สึกดี การรับรู้และการตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติร่วมกัน รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทุกส่วน ไม่ใช่เพียงแค่คนใดคนหนึ่ง รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ด้วยความรู้และความเข้าใจและวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสม และนอกจากนั้นเรายังทราบถึงปัญหาและปัจจัยสำคัญของการบริหารการเงินของผู้สูงอายุว่ายังไม่มีการบริหารการเงินที่ไม่ดีพอ จึงเป็นสิ่งเร่งด่วนที่ควรมีการอบรมความรู้เกี่ยวกับการบริหารเงินให้กับผู้สูงอายุต่อไป เพื่อที่จะทำให้ผู้สูงอายุ และคนในชุมชนอยู่อย่างมีความสุขต่อไป

ผู้รับผิดชอบโครงการ

ดร.สมคิด ยาคน, ดร.สิทธิตชัย สิริวัฒนวงศ์
และ ดร.กานต์พิชชา กองคนขวา